

Bosna i Hercegovina

Politički ćorsokak u Bosni i Hercegovini (BiH) tokom 2013. godine i dalje je ometao neophodne reforme na području ljudskih prava. Vlada nije ispoštovala rok koji joj je dala Evropska Unija za ukidanje diskriminatornih ograničenja za kandidaturu Jevreja i Roma za političke funkcije. Romi su i dalje najugroženija grupa u zemlji, izložena širokoj diskriminaciji. Broj izbjeglica i interno raseljenih lica (IRL) koji se vraćaju smanjen je zbog problema u vezi sa sadašnjim uslovima na područjima gdje su živjeli prije rata.

Etnička i vjerska diskriminacija

Vlasti nisu implementirale odluku Evropskog suda za ljudska prava (ECtHR) iz 2009. godine, u kojoj se od BiH zahtijeva da izmijeni i dopuni Ustav kako bi se eliminisala nacionalna diskriminacija, što uključuje i diskriminaciju u tročlanom državnom predsjedništvu i Domu naroda, budući da je pristup u oba ta tijela trenutno ograničen na tri glavne nacionalne grupe (Bošnjake, Srbe i Hrvate). U sporazumu političkih lidera BiH iz oktobra nije konkretno navedeno kako će ta odluka biti implementirana. EU je najavila da, ukoliko Ustav ne bude izmijenjen i dopunjen, neće prihvatiti rezultate opštih izbora koji trebaju biti održani 2014. godine.

BiH je u oktobru obavila prvi popis stanovništva od 1991. godine, nakon odlaganja zbog problema u vezi s upitnikom i tehničkom spremnosti, na koje je ukazala Međunarodna posmatračka operacija (IMO) osnovana od strane EU i Vijeća Evrope (VE). Popis je krenuo uz kritike od strane organizacija civilnog društva, koje su se odnosile i na nepropisno čuvanje popunjenih upitnika. U izvještaju iz oktobra, IMO je zaključio da je, uprkos određenim problemima, popis proveden u skladu s međunarodnim standardima.

Najugroženija manjinska grupa, Romi, i dalje su suočeni s raširenom diskriminacijom, visokom stopom nezaposlenosti, niskim nivoom upisa u škole, političke zastupljenosti i životnog standarda. Mnogi Romi nisu zavedeni u državne matične knjige, što im onemogućuje pristup javnim uslugama, uključujući zdravstvenu zaštitu. U Mostaru, gradu u Federaciji, i dalje traje

praksa upisivanja romske djece u specijalne umjesto standardnih škola. Mnogi Romi, posebno izbjeglice i IRL, uključujući i one s Kosova, i dalje žive u neformalnim naseljima.

Izbjeglice i interno raseljena lica

Provođenje strategije za podršku povratku izbjeglica i IRL iz 2010. godine u njihove domove u kojima su živjeli prije rata i dalje sporo napreduje. Iako je u aprilu pokrenut projekat stambenog zbrinjavanja s ciljem promovisanja povratka na područja gdje su živjeli prije rata, broj povratnika je u padu i u prvoj polovini 2013. godine se, prema podacima Visokog komesarijata Ujedinjenih nacija za izbjeglice (UNHCR), na područja na kojima su nekada živjeli vratilo samo 104 izbjeglica i 96 interno raseljenih lica. Zaključno s oktobrom 2013 bilo je još uvijek 103.353 registrovanih IRL. Među faktorima koji sprečavaju povratak su nedostatak ekonomskih mogućnosti, politička nestabilnost i neodlučnost za povratak na područja gdje većinu predstavljaju druge nacionalne grupe.

Pored toga, prekomjerna kompenzacija za privremene stanare negativno je uticala na raseljena lica koja su htjela da se vrate u svoje domove, u kojima su živjela prije rata. U nekoliko slučajeva, povratnici su izgubili imovinu na licitacijama koje su prisilno provođene da se pokriju potraživanja na ime kompenzacije, što je dovelo do opetovanih kritika od strane Ureda visokog predstavnika (OHR).

Odgovornost za ratne zločine

Novi glavni državni tužilac se u februaru javno obavezao da će ubrzati rad na oko 600 neriješenih istraga o ratnim zločinima i pripremiti se za povećan obim predmeta nakon završetka mandata Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) krajem 2014. Provođenje nacionalne strategije za ratne zločine ometaju nedovoljni kapaciteti i finansijska sredstva, posebno na lokalnom nivou. U martu je Organizacija za bezbjednost i saradnju u Evropi (OEBS) pokrenula program za pravosudne kapacitete koji obuhvata okružne i kantonalne sudove. Do novembra 2013, Odjel za ratne zločine pri Državnom sudu BiH izrekao je presude u 25 predmeta, čime je ukupni broj zaključenih predmeta porastao na 199.

Državno tužilaštvo je potpisalo sporazum o saradnji u procesuiranju ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida sa svojim kolegama iz Srbije i Hrvatske.

Žalbeno vijeće MKSJ-a je u februaru oslobodilo krivice Momčila Perišića, ratnog načelnika Generalštaba Vojske Jugoslavije, koji je bio osuđen na 27 godina zatvora zbog pomaganja i podržavanja zločina protiv čovječnosti i kršenja zakona i običaja ratovanja. Žalbeno vijeće je utvrdilo da kriterijum konkretne usmjerenosti nije dokazan van razumne sumnje.

Suđenje na MKSJ-u ratnom generalu bosanskih Srba Ratku Mladiću, optuženom za genocid, ratne zločine i zločine protiv čovječnosti – uključujući ubistvo 7.000 muškaraca i dječaka iz Srebrenice u julu 1995. godine — nastavljeno je uz stalne prekide zbog Mladićevog lošeg zdravstvenog stanja.

U predmetu protiv ratnog predsjednika bosanskih Srba Radovana Karadžića, kom se na MKSJ-u sudi uglavnom za iste zločine kao i Mladiću, Žalbeno vijeće MKSJ-a je u julu vratilo optužbu za genocid u sedam bosanskih opština, nakon što je ona 2012. odbačena zbog nedovoljnih dokaza. Karadžić je 3. septembra zatražio da se ta odluka poništi.

Takođe u julu, ECtHR je donio odluku da se primjenom krivičnog zakona iz 2003. godine u dva predmeta za ratne zločine pred Državnim suda BiH krše prava na zaštitu od retroaktivne primjene krivičnog zakona, u skladu s članom 7. ECHR-a. Reagujući na tu odluku, Državni sud je u oktobru i novembru naložio da se ponovi suđenje dvanaestorici osuđenih ratnih zločinaca, uključujući šestoricu koja su učestvovala u masakru u Srebrenici, te da ih se do ponovljenog suđenja pusti iz pritvora.

Nacionalna bezbjednost i ljudska prava

BiH i dalje pritvara strane državljane na neodređeno vrijeme, iz razloga nacionalne bezbjednosti. BiH nije provela odluku ECtHR-a iz 2012. godine da se obustavi deportacija u Siriju Imada Al Husina, naturalizovanog državljanina Bosne i Hercegovine, koji je u pritvoru još od 2008. zbog sumnji za terorizam i u kojoj se BiH nalaže da protiv njega podigne optužnicu, da pronade neku bezbjednu treću zemlju za relokaciju, ili da ga pusti na slobodu. On je i dalje u pritvoru na neodređeno vrijeme. Zeyad Khalad Al Gertani, još jedan strani državljanin, iz Iraka, osumnjičen iz razloga nacionalne bezbjednosti, je u vrijeme sastavljanja ovog izvještaja takođe još u pritvoru bez suđenja.

U novembru, nakon ponovljenog suđenja, Mevlid Jašarević proglašen je krivim za teroristički akt zbog otvaranja vatre na ambasadu Sjedinjenih Država u Sarajevu 2011. godine, pri čemu je ranio

jednog policajca, te je osuđen na 15 godina zatvora. Žalbeni sud poništio je prethodnu kaznu od 18 godina zatvora zbog kršenja prava na odbranu i pravično suđenje.

Civilno društvo i mediji

Brojne prijetnje i akti zastrašivanja od strane političkih i vjerskih vlasti ometali su istraživačko novinarstvo. Nacionalno udruženje novinara zabilježilo je zaključno s novembrom 44 slučaja kršenja slobode izražavanja, uključujući tri fizička napada.

Predstavnik OEBS-a za slobodu medija je u aprilu izrazio zabrinutost zbog prijetnji upućenih novinarima Predragu Luciću na internetskim forumima, i prijetnji Nebojši Vukanoviću od strane jednog vjerskog vođe, te zbog sveukupno neprijateljske atmosfere prema novinarima.

U januaru je formirano široko udruženje civilnog društva, Koalicija za borbu protiv govora mržnje i zločina iz mržnje. Koalicija je vršila pritisak za izmjene krivičnog zakona Federacije, s ciljem uključivanja rodnog identiteta i seksualne orijentacije kao osnova za zločine iz mržnje. Dom naroda je u septembru odbacio taj amandman.

Sarajevski otvoreni centar —organizacija za prava lezbijske, gej, biseksualne i transrodne populacije (LGBT)—u septembru je, uz podršku EU, organizovao obuku za policajce. Centar je tokom 2013. godine dokumentirao 16 zločina iz mržnje i 18 slučajeva govora mržnje protiv LGBT populacije.

Politička pat-pozicija

Stalne prijetnje otcjepljenjem od strane vlasti Republike Srpske dovele su do kritike od strane OHR-a zbog podrivanja državnog integriteta.

Političke razmirice omele su usvajanje novog zakona o jedinstvenom matičnom broju, identifikacionom broju koji se obično daje prilikom rođenja i koji omogućava pristup državnim službama i dokumentima, što je naišlo na kritike od strane EU, OEBS-a i OHR-a. Ustavni sud je zbog neslaganja u nazivima određenih opština u februaru odbacio prethodni zakon. Novi zakon usvojen je u novembru.

U junu su izbili masovni protesti ispred parlamenta BiH, kad jedno novorođenče, kojem je trebalo hitno liječenje u inostranstvu, nije moglo putovati bez identifikacionog broja. Uvedene su privremene mjere za izdavanje brojeva, ali još uvijek je potrebno trajno rješenje.

Protesti su trajali do kraja jula, uz izražavanje opšteg nezadovoljstva političkom pat-pozicijom i zastojem u napretku. Policija je u nekoliko navrata samovoljno privodila mirne demonstrante na ispitivanje.

Ključni međunarodni akteri

Stalni politički čorsokak i neprovođenje odluke ECtHR-a iz 2009. naišli su na opetovane kritike od strane zvaničnika EU, SAD i VE. Ministri vanjskih poslova zemalja EU su u julu oštro kritikovali neprovođenje odluke i pozvali vlasti da usklade ustav zemlje s Evropskom konvencijom o ljudskim pravima. Nakon trećeg sastanka na visokom nivou između organa vlasti BiH i EU u oktobru, komesar za proširenje Stefan Füle izrazio je žaljenje zbog nepostojanja dogovora i političke volje vlasti da se to pitanje riješi.

Zamjenik pomoćnika američkog sekretara za evropske i evroazijske poslove Philip Reeker izjavio je u govoru održanom u maju da je reforma ustava moguća i da je skoro ostvarena u martu, ali da je u zadnji čas onemogućena.

Septembarskom rezolucijom Parlamentarne skupštine VE zapriječeno je sankcijama ukoliko BiH ne provede tu odluku i ne ispuni i ostale preuzete obaveze kao članica VE do predsjedničkih izbora u oktobru 2014.

Komitet UN-a za ljudska prava je u junu konstatovao nekoliko slučajeva kršenja Međunarodne konvencije o građanskim i političkim pravima u slučaju pet lica koja su 1992. mučena i zatim nestala, što je prvi put da se BiH proziva zbog nestanaka ljudi tokom rata.

BiH je ratifikovala Istambulsku konvenciju VE o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici 23. jula.

Vrhovni sud Holandije je u septembru proglasio Holandiju odgovornom za smrt trojice bosanskih Muslimana tokom događaja u Srebrenici, zato što su holandski mirovnjaci poslali te ljude van baze UN-a. To je prva odluka kojom se neka vlada proglašava odgovornom za događaje koji su se

desili tokom mandata UN-a, u kojoj se naglašava da se principi odgovornosti primjenjuju i na mirovne misije.

U izvještaju iz septembra Komitet VE za prevenciju mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja potvrdio je navode o maltretiranju u policijskom pritvoru, posebno u Banjoj Luci, te je preporučio da se provede nezavisna procjena, obuka policije i druge zaštitne mjere.

Delegacija EU oštro je osudila napade na novinare u BiH nakon podmetanja požara u istraživačkom nedjeljniku „*Slobodna Bosna*“.

U oktobru su ambasada SAD-a, OHR i misija EU u BiH kritikovali predložene zakonske amandmane u Narodnoj skupštini Republike Srpske, koji bi mogli da dovedu do narušavanja nezavisnosti elektronskih medija u tom entitetu.

U godišnjem izvještaju Evropske komisije o napretku zemlje objavljenom u oktobru, naglašena je, između ostalih neriješenih pitanja, potreba za ustavnim promjenama i borbom protiv diskriminacije, uključujući i diskriminaciju nad Romima i LGBT populacijom.

Visoki predstavnik za Bosnu i Hercegovinu Valentin Inzko je u svom novembarskom izvještaju Savjetu bezbjednosti UN-a, izrazio zabrinutost zbog političke nestabilnosti i problema u vezi s vladavinom zakona.